

Степан Позняк
доктор геогр. наук,
професор кафедри
грунтознавства
і географії ґрунтів
Львівського національного
університету
імені Івана Франка,
м. Львів

Наталія Гавриш
докторка юрид. наук,
професорка кафедри
аграрного, земельного
та екологічного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
м. Одеса

5 ГРУДНЯ – ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ ҐРУНТУ

Сучасний стан ґрунтового покриву світу незадовільний, а в багатьох країнах і районах – критичний. Лише 22 % території суші покриті придатними для землеробства ґрунтами, а решта ґрунтів підлягають різного ступеня руйнуванням і деградації внаслідок процесів водної та вітрової ерозії, спустелення, вторинного засолення і осолонцювання, забруднення, фізичного переущільнення, деґуміфікації та виснаження елементами живлення рослин. Щорічно людство втрачає понад 15 млн га продуктивних ґрунтів. Такий стан ґрунтового покриву не може не хвилювати світову спільноту, зокрема ґрунтознавців, адже за даними ФАО ЮНЕСКО ґрунти є джерелом отримання 98 % продуктів живлення для населення завдяки родючості, але й не тільки тому. Ґрунти мають важливу екологічну роль у біосфері, є природним нейтралізатором і пурифікатором відходів людського суспільства.

Ґрунти – унікальне середовище життєдіяльності різноманітних форм земного життя від мікроорганізмів до вищих рослин і хребетних тварин. Власне, у ґрунтах проживає 92 % відомих генетичних видів тварин і рослин, що складає 99,8 % всієї біомаси планети Земля.

Вперше з ініціативою запровадження Всесвітнього дня ґрунту виступив Міжнародний союз ґрунтознавства (International Union of Soil Science) у 2002 році у місті Бангкок (Таїланд).

Основною метою відзначення Всесвітнього дня ґрунту є привернення уваги до важливості ґрунтів як одного з найважливіших компонентів продовольчої безпеки та здорової екосистеми, а також життєво важливого джерела добробуту людей завдяки їхньому внеску в продовольчу, водну і енергетичну безпеку та скорочення масштабів втрати біорізноманіття.

Усвідомлюючи небезпеку руйнування та деградації ґрунтів, науковці, занепокоєні таким їхнім станом, висунули пропозицію встановити День ґрунту, який буде щорічно відзначатися 5 грудня.

Ще наприкінці 2004 року група німецьких ґрунтознавців розіслала до своїх колег в Європі листа з пропозицією відзначення Дня ґрунту. Як відомо, відзначаються дні шахтаря, космонавта, геолога, вчителя та інші. Враховуючи роль ґрунту, як віковичного годувальника людства, ґрунтознавці запропонували 5 грудня назвати не Днем ґрунтознавця, а Днем ґрунту.

Головний ініціатор цього починання, доктор **Ганс Петер Блюме** (ФРН, м. Кіль), заручившись Державною службою ФРН і національного товариства ґрунтознавців, повідомив, що, починаючи з 2005 року, кожний рік буде цілком присвячений якому-небудь конкретному типу ґрунту, і перше місце, без сумніву, повинно належати чорнозему.

У листі професора Блюме констатується, що німецьке товариство ґрунтознавців і Федеральна служба ґрунтів за ініціативи **І. Меваха, М. Альтермана, Кершиса і Рінклебе** з м. Галле оголошують 2005 рік роком чорнозему. У своєму обґрунтуванні вони відзначають, що дуже родючі гумусовані чорноземи, які сформувалися на сухих лесових рівнинах, перероблені дощовими черв'яками, використовувалися в сільському господарстві ще з неоліту. Визначення чорнозему взято з книги **В.В. Кубієни** «Оцінка і систематика ґрунтів Європи» (Штудгарт, 1953).

Виникає запитання, чому німецькі ґрунтознавці вирішили оголосити «рік чорнозему», адже в Німеччині немає жодного гектара справжнього чорнозему, лише в Баварії невелику площу займають ґрунти, які мають віддалену подібність до чорноземів. Справа в тому, що після Другої світової війни, починаючи з 50-х років минулого століття, в Німеччині та в деяких інших державах Західної Європи з метою набути продовольчу незалежність почали штучно створювати високородючі гумусовані ґрунти. При цьому вводили сівозміни, насичені багаторічними травами, на поля вносили велику кількість гною, розрахункові норми мінеральних добрив та (за необхідності) застосовували вапнування. Все це робилося тому, що вихідні ґрунти, як правило, володіли низькою гумусованістю, але високою кислотністю та слабкою насиченістю вбирними основами. За еталон, точніше навіть за ідеал, якого хотіли досягнути, приймали природний чорнозем. Результат був успішним. Високо оцінили чорнозем, надавши йому ранг еталону родючості у великому світі ґрунтів суші Землі.

Однак для більшої точності необхідно прийняти не чорнозем взагалі, а його генетично найдовіршений і екологічно найбільш значущий підтип, а власне чорнозем типовий, який покриває значні площі на євро-азійському континенті.

Рік чорнозему в Німеччині відбувся на рівні великих суспільних заходів. Був випущений і поширений на вулицях міст та інших населених пунктів великий, дуже гарного виконання, із зображенням профілю чорнозему плакат, який можна вважати витвором мистецтва, а також спеціальний компакт-диск «ґрунт – 2005. Чорнозем» із зображенням чорнозему і відомостями про нього та для контрасту – зі світлинами інших ґрунтів, не подібних до чорнозему.

У сусідній Австрії плакат і диск також були поширені. Крім цього, були випущені особливий поштовий конверт і поштова марка, присвячені цій події. Зверху, в лівій частині конверту, англійською та німецькою мовами є надпис: «Чорнозем 2005... 5.12. День ґрунту».

У Австрії – переважно альпійській країні – на сході, вздовж Дунаю простягнулася невелика, як її називають «Суха область», покрита чорноземами, подібними до Задністерських чорноземів України. Їхня площа всього 300 тис. га, про них старанно піклуються і вони забезпечують хлібом невелику середньо-європейську державу. До Року чорнозему спеціалістами випущено відеодиск про цей ґрунт, що свідчить про те, що чорнозем вже функціонує не тільки в реальному, але й у віртуальному світі, виконуючи роль загальноновизнаного еталону, параметрів якого необхідно притримуватися для досягнення іншими ґрунтами стійкої високої біопродуктивності.

Однак лише 5 грудня 2013 року, на 68-й Генеральній Асамблеї ООН було офіційно проголошено Всесвітнім днем ґрунтів.

Міжнародним гаслом 2023 року є
«ґрунт і вода – джерело життя». ■

